

En Præsteattest fra 1781 ang. Copulationspengene.

Af **Holger Malling.**

Forinden de forskellige Oppebørselsbetjente — Tolderne, Amtsskriverne, Regimentsskriverne etc. — afsluttede deres Aarsregnskaber, afkrævede de, af Hensyn til Copulationspengeregnskabet, Distriktets Præster Oplysning om de afgiftspligtige Copulationer, som i Aarets Løb havde fundet Sted i de forskellige Sogne, en Documentation, der har været krævet lige fra Afgiftens Indførelse 1661, men desværre kun sparsomt er bevaret for Tiden 1661—1761. Efter den næste Tid og lige til Afgiftens Bortfald i 1792 (altsaa uden for København, hvor Afgiften først afskaffedes 1868), er disse Præsteattester derimod næsten alle i Behold og giver som oftest udførlig Oplysning om Brudgommens og Brudens Navne, Stilling, Hjemsted og Vielsesdagen, tit suppleret med en Bemærkning om Parternes Slægt, således at der faktisk foreligger en Vielsesattest.

For Landsognenes Vedkommende har jeg ved systematisk Gennemgang af samtlige Amts-, Rytterdistrikts- og Lehnregnskaber fra 1661—1792 desværre konstateret betydelige Spring med Hensyn til Præsteattesterne, idet Regnskaberne, når Oppebørslerne var bortforpagtede, er rent summariske og som Bilag kun har Forpagtningskontrakter og Kvitteringerne for Forpagterens Indbetalinger. Efter 1761 synes disse Bortforpagtninger ikke at have fundet Sted, men også efter dette Aar støder man på Lakuner, om end heldigvis sjældnere og vistnok kun som Følge af, at de pågældende Regnskaber er gået tabt. For Byerne, hvor Copulationspengene betales til Tolderne, gælder det desværre som en Regel, at kun de summariske Ekstrakter og de i og for sig ganske ligegyldige »Anteignelser» er omhyggeligt bevarede, medens Hovedbøgerne, der indeholder Detaillerne, i de 9 af 10 Tilfælde er fuldstændigt udryddede. For Aarene 1661 og 1662 er enkelte i Behold.

Om selve Afgiften, der i Aarenes Løb undergik betydelige Forandringer, her kun dette, at den var højst forskellig for de forskellige Klasser, ligesom ogsaa Klassificeringen var skiftende. Til at begynde med skulde en Borger betale 4 Rdlr., når der ved Bryllupsgildet ikke blev skænket andet end Øl, medens Afgiften var 20 Rdlr., når vedkommende Borger flottede sig med Vin. Iblandt de, ganske vist kun få Borgervielser, jeg har truffet på, så længe den Sondring bestod, har jeg ikke fundet et eneste »Vin-

bryllup«. Palle Dyrø — for at nævne et andet Exempel — betaler, da han 1674 vies til Fru Marie Grubbe, 8 Rdlr., senere er Taxten for en Adelsmand, som ikke er i Kongens Tjeneste, 20 Rdlr., men 50 Rdlr., når han er i Embede, hvilket sidste Beløb tilslut pålægges alle Rangspersoner. I al Almindelighed kan man vist gå ud fra, at Copulationspenge over en Bank afkrævedes Folk, som måtte antages at have — eller gerne vilde synes at have — »noget at gjælde af«. (Dette gælder naturligvis ikke Daglønnere, Arbejdskarle, Tjenestefolk o. lign., der en Overgang også måtte betale en Afgift).

Hvad nu de berørte Præsteattester angår, indeholdt de, som allerede bemærket, i Reglen kun de nødvendige faktiske Oplysninger, men i et Par Tilfælde har jeg set Attesten formet på en Måde, der synes at vise, at de afgiftspligtige Copulationer havde en vis særlig Interesse for vedkommende Præst, højst rimeligt fordi Afgiften som sagt nærmest påhvilede Folk, der havde noget »at gjælde af«. En enkelt Attest siger dette indirekte, idet Præsten besvarer Amtets Spørgsmål med et Hjertesuk: »Ak, nej, så fede Brylluper gives der ikke i det mig anbetroede Sogn.«

Præsten til Skarrild Sogn, Nicolai Hegelahr er anderledes ligefrem. I en højst usædvanlig Erklæring (Lundenæs-Bøvling Amts Regnskab 1781) demonstrerer han sit Håb og sin Skuffelse og gør ikke nogen Røverkule af sit Hjerte:

»I Skarrild og Arnborg Sogne ere ingen Copulations Penge forfalden afvigte Aar —, Jo — det er sandt — Jeg er og Sognepræst for Nør Carstoft i Scharrild Sogn. Povel Østergaards Bryllup med sin 3die Kone stod vist der Løverdagen d. 6. October 1781. Valthornister gav menigheden og mig Søndagen efter ved Scharrild Kirke en Gienlyd af denne Bryllups Glæde. Degnen og jeg, som ellers daglig under vore Forretninger begrædes af den bedrøvede Kirkes aabne Tag, hvis Taarer væde vore Klæder og trænge sig ind — ikke alleene til vor svedige Krop, men til vore Hjerter — Vi som af dette Bryllup havde ventet noget til Brændes Indkiøb, at tørre vore Klæder ved — Vi hørte denne Lyd i Kirken; men vor store Haab blev forandret til bævende Frygt — Kirkens svage og udhængende Mure rystede — Vi vare nær ved at blive bange for deres Ankomst, der satte Luften i saadan Bevægelse — Vi saae siden efter om den forfaldne Kirke udstod denne Prøve, og vi merkede, at en Bielke var sprungen midt over. —

Povel Østergaard veed, om han betalte Copulations Penge — men han tilkiøbte sig vist ingen Ret til at forurolige Kirken, Menigheden og Kirkens Tienere i deres Andagt paa en Søndag.

Jeg tror ikke heller at hans Bryllup maatte holdes paa en Løverdæg. —

Scharrild Præstegaard d. 28. Janvr 1782.

N. Hegelahr.«

Helt utænkeligt er det vistnok ikke, at Erklæringens sidste Punktum — den lille Ondskabsfuldhed om Povel Østergaards Løverdagsbryllup — er Hovedpointet, men i så Fald fik Hegelahr ikke nogen Glæde af sin maskerede Angivelse. Denne er nemlig »passeret« uden Bemærkning.
